

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 36 Volume: 8 Issue: 36

Şubat 2015 February 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

TÜRK DESTAN KAHRAMANI TİPİ BAĞLAMINDA BATTAL GAZİ IN THE CONTEXT OF THE TURKISH EPIC HERO TYPE BATTAL GAZİ

Mehmet Emin BARS*

Öz

Destanlar halk gözüyle görülen, halk ruhuyla duyulan ve halk hayalinde masallaştırılan tarihlerdir. Türk edebiyatının en çok tanınan ve bilinen destanlarından biri de Battal Gazi Destanı'dır. Battal Gazi Destanı'nın Anadolu'da yazıya aktarılan nüshaları Orta Asya Türklerine de ulaşmış ve böylece Türkçenin farklı lehçelerinde destanın yeni metinleri oluşmuştur. Türkler Battal'a gazilik sıfatını layık görmüş ve onu yüzyıllardır hayalinde böyle yaşatmıştır. Onu Hz. Muhammed'in soyuna da bağlayarak seyyit sıfatını vermiştir. Battal Gazi Destanı'nda iki dünya görüşünün çarpıştığı görülür. Çalışmamızda destan kahramanı olarak Battal Gazi'de bulunan nitelikler incelenecektir. Önce Türk destan kahramanlarında bulunan nitelikler üzerinde durulacak, ardından bu bilgiler ışığında Battal Gazi değerlendirilecektir. Çalışmanın sonucunda Battal Gazi'nin Türk destan kahramanlarının taşıdıkları birçok niteliğe sahip olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Battal Gazi, Kahraman, Destan, Gelenek.

Abstract

The epics are histories seen through the eyes of the public, heard by the public spirit and become a tale in the public dream. One of the most well-known and known epics of Turkish literature is the epic of Battal Gazi, too. The copies of the epic of Battal Gazi which were transferred into the writing in Anatolia were also reached to the Central Asian Turks and so the new texts of the epic in different dialects of Turkish were formed. Turks gave Battal to the veteran title and they lived him in their dreams for centuries. Connecting him to the descendants of Hadrat Muhammad Turks gave him the adjective sayyid. In the Epic of Battal Gazi it is seen that two world views are in collision. In our study, the qualifications in Battal Gazi as epic heroes will be examined. Firstly, we will focus on the qualities of the Turkish epic heroes, then Battal Gazi will be evaluated in the light of this information. As a result of the study, Battal Gazi has seen that he had many qualifications of Turkish epic heroes carried.

Keywords: Battal Gazi, Hero, Epic, Tradition.

Giriş

Folklor ürünlerinin en zengin türlerinden biri de destanlardır. Destanlar çok uzun bir yaratım ve gelişim süreci sonunda günümüze kadar ulaşmışlardır. Milletlerin karakterini gösteren destanların özelliklerinden biri de ferdî olmamalarıdır. Uzun bir oluşum sürecinden sonra, nesilden nesile aktarılma yoluyla günümüze kadar ulaşmışlardır. Halk anlatmaları bir destan haline gelirken tarih içinde üç büyük aşamadan geçerler: Önce toplumu derinden etkileyen bir olay sonucunda çekirdek bir yapı oluşur. Daha sonra, bu çekirdek olay yüzyıllar boyunca nesilden nesile aktarılır; birtakım yeni tarihî olaylarla zenginleşir. Üçüncü ve son aşama ise, bu anlatma zaman içinde değişik coğrafyalara yayılır; bazı mahallî özellikler kazanır ve yeni varyantlar oluşur.

Destanlarda tarihî unsurların yanında milletlerin âdet, gelenek, görenek ve yaşayış tarzları ile ilgili başka kaynaklarda bulunmayan bilgiler de yer alır. Bu tür eserler yazı dilinin de önemli belgeleridir. Türkçenin tarihî seyrinin araştırılmasında çok önemli malzemelerdir.

* Dr., MEB Türkçe Öğretmeni.

Genellikle halk ağzından derlenip yazıya geçirildiği için konuşma dilinin özelliklerini aksettirmeleri bakımından Türkçe açısından âdeta bir hazine durumundadır. Tarihe, dile, edebiyata ait öğelerin geçmişten geleceğe taşınması, millî şuurun oluşmasına ve gelişmesine, tarih bilincine sahip, özgüveni yüksek kuşakların yetişmesine büyük katkı sağlar. Toplum kahramanlarında görmek istediği özellikleri kahramanların şahsında destanlaştırır. Destanlar halk gözüyle görülen, halk ruhuyla duyulan ve halk hayalinde masallaştırılan tarihlerdir.

Türk edebiyatının en çok tanınan ve bilinen destanlarından biri de Battal Gazi Destanı'dır. Battal Gazi Destanı hakkında pek çok yerli ve yabancı araştırmacı çalışma yapmıştır. Destan hakkında yurt içinde ve dışında kitaplar ve makaleler yazılmış, adına bilgi şölenleri düzenlenmiştir. Sadeleştirilerek hikâye ve roman hâline getirilmiş, hatta sinema filmi yapılmış ve yeni nesillerin hizmetine sunulmuştur. Battal Gazi Destanı'nın *"Türkiye dışında Azerbaycan, Kazakistan, Tataristan, Kırgızistan ve Özbekistan'da... Anadolu Türkçesinin yanında farklı lehçelerle meydana getirilmiş metinlerini ihtiva eden çok sayıda nüshasının bulunması menkıbelerin yaygınlığı konusunda somut neticeler ortaya koy[ar]"* (Cicioğlu, 2013: 428-429). Destan Orta Asya coğrafyasında sadece Türkler arasında değil, bölgede yaşayan diğer halklar arasında da yayılmıştır. Destanın Orta Asya coğrafyasında bu kadar yaygın hale gelmesi Battal Gazi ile ilgili anlatıların bölgede daha evvelden mevcut bulunmasıyla açıklanabilir. Battal Gazi Destanı'nın Anadolu'da yazıya aktarılan nüshaları Orta Asya Türklerine de ulaşmış ve böylece Türkçenin farklı lehçelerinde destanın yeni metinleri oluşmuştur. Destanın bu coğrafyaya ulaşan Anadolu metinleri, zamanla yayılarak çeşitlenmiştir. Böylece destan hem Anadolu'da yazılan nüshalardan hem de birbirinden etkilenerek yayılmıştır.

Köprülü, Battal Gazi Destanı'nı Anadolu serhatlerindeki daimî Türk-Bizans mücadelelerinin doğurduğunu ifade eder. Bizanslıların Akrit ve Apelatlarına karşı Müslüman Türklerin de alpları ve gazileri vardı. Battal Gazi, Malatya'da doğmuş; Abbasilerden Mutasım ile Vâsık Billâh zamanlarında (832-847) yaşamıştır. O, peygamber sülalesinden gelen tarihi bir Arap cengâveri değil, Anadolu serhatlerinde İslamiyet mefkûresi için çarpışan Türk gazilerinden biridir (Köprülü, 2004: 277-278). Türkler Anadolu'yu vatan yaptıktan sonra bu coğrafyada üç tane önemli destan vücûda getirmişlerdir. Bu eserler Battal Gazi Destanı, Dânişmend Gazi Destanı ve Saltuk Gazi Destanı'dır. Çoğunlukla Osmanlı döneminde yazıya geçen bu menkıbevî metinler, Müslüman Türklerin maddî ve manevî fetihlerini konu edinmesinden ve sade dille yazıldıklarından dolayı, devletin en uzak köylerinden sarayına kadar her muhitinde ilgi görmüş ve okunmuştur.

Demir ve Erdem ise destanın kaynağının Arapça bir eser olduğunu düşünür: *"Anadolu'da teşekkül etmiş ilk Türk destanı Battal Gazi Destanı'dır. Battal Gazi Destanı, Anadolu'da oluşmuş destan zincirinin ilk halkasıdır. Kaynaklar Zatü'l-himme/Zü'l-himme/Delhemma adıyla bilinen Arapça eserden tercüme edildiğini veya tesirinin bulunduğunu söylemektedir. Konu bakımından Türklerle ilgili olmamasına rağmen, Türk muhayyilesiyle şekillendiği için millî bir destan kimliği kazanmıştır. Türkler tarafından çok sevilmesinin sebebi, Battal Gazi'nin İslâmiyet'in yayılması uğruna kahramanlık göstermesi ve kahramanlığın mekânının Anadolu olmasından kaynaklanıyor görünmektedir"* (Demir-Erdem, 2006: 99). Battal Gazi Destanı'nın konusu Müslüman-Hristiyan savaşlarıdır. Bir tarafta Bizans Kayseri, diğer tarafta İslâm dünyasının Halifesi vardır. Kayser, sık sık ordu hazırlayıp Malatya üzerine sefer düzenler. Kayserin arkasında her defasında çok güçlü bir ordu vardır. Ancak Battal Gazi önderliğindeki İslâm ordusuna her defasında yenilir.

Destan, efsane, menkıbe gibi edebî mahsuller milletlerin ruhunda yaşayan belgelerdir. Bu ürünlerin bir kısmında tarih ile menkıbe birbirine karışmıştır. Battal Gazi'nin maceralarını anlatan eserlerde de bu özelliği görmek mümkündür. Battal Gazi Destanı'nda Müslümanların Bizanslılara ve diğer gayrimüslimlere karşı verdiği mücadeleler temsilî olarak anlatılır. *"Türk destanı Battal Gazi'nin muhtevasında Hristiyan ordularına karşı, Türk ve Araplar, İslam birliği içinde çetin mücadelelere girmişler; ama Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması yolunda canlarını tehlikeye koyan kişiler Türk emirleri olmuştur. Bu 'Alp-Gaziler', İslâmiyetin yayılması için 'şehadet'i yegâne gaye bilip maddî menfaatleri hakir gören 'mefkûre'nin temsilcileridir. Bu kahramanların gösterdikleri harikulâdelikler sayesinde İslâm dini kendisini Hristiyan dininin hücumlarından koruyarak Anadolu'da yaşayan kalıcı bir din durumuna gelmiştir"* (Köksal, 2007: 5). Eserin dili sadedir, içerisinde geçen

Arapça ve Farsça kelimeler Türkçe konuşan insanların yabancı olmadığı kelimelerdir. Battal Gazi Destanı'nın Anadolu ve Balkanlarda Türkçe konuşan hemen herkes tarafından tarih boyunca bilinmesi, sevilmesi, okunması ve yaygınlaşması dilinin sadeliğinden kaynaklanmaktadır.

Eski Türk destanlarında dünyaya egemen olma ve millî ülkü ağırlık taşırken, Battal Gazi Destanı gibi İslâmî dönem Türk destanlarında dini yayma ve dine dayalı öğeler ön plana çıkmaktadır. İslâm çağı Türk destanlarında devlet olma ülküsünden önce, İslâm dinini yayma inancı olaylara yön verir. Bu destanlarda, Alp Gazi'lerin gazaları destanlara şekil ve özellik kazandırır. Millî ülküye dayalı hayat anlayışı ve üstünlük ideali yerini, İslâm tasavvufunun ve İslâm inancının yücelttiği manevi üstünlüğe bırakmıştır. "...Battal Gazi Destanı Anadolu'nun sınır bölgelerinde Müslümanların Bizanslılarla yaptıkları savaşlar neticesinde doğmuştur. Buradan yola çıkarak Battalnâmelerin tarihsel ve destansı kahramanı Battal Gazi (Cafer)'nin Anadolu'nun fethinde destanlaşmış gazilerden biri olduğu söylenebilir. Battal Gazi, inancını yaymak için savaşan bir kahramandır. Soyca Hz. Muhammed'e bağlanarak kendisine Seyyid unvanı da verilmiş ve böylece yenilmez bir kahraman haline gelmiştir. İslâm dini uğruna savaşması destana ideolojik bir kimlik kazandırmaktadır, çünkü Battal'ın tek hedefi inancının bütün insanlar tarafından kabul edilmesidir. Onun bu kişiliği ve mücadeleleri destan anlatıcısı tarafından önce sözlü anlatım geleneği içinde ve daha sonra yazılı eserlerle belgelenerek destanlaştırılmıştır" (Arak, 2010: 39). Battal Gazi Destanı'nda iki dünya görüşünün çarpıştığı görülür. Bağdat'taki Halife ile Bizans Kayseri iki ayrı dünya görüşünün gücünü simgeler. Destandaki kişiler iki farklı ideolojinin temsilcileri durumundadırlar. Battal Gazi yiğitliğin ve kahramanlığın simgesidir. Destanda bazen mantık dışı olaylar da görülür. Ancak bunlar halkın zamanla Seyyit Battal Gazi'ye yakıştırdığı kahramanlık hikâyeleridir.

"Bir destanın kaynağını ilişkili olduğu ulusun kendi tarihi oluşturur. Ulusların idealleri bir kahramanda simgeleştirilerek halk kitleleri etkilenmeye çalışılır. Battal destanda yaptığı mücadelelerle bütün Müslüman topluluklar için örnek oluşturmaktadır. Destanların görevi tarihsel olayları sıralamak olmadığı için, anlatıcı, ulusun kahramanda görmek istediği özellikleri kendisi destana ekler" (Arak, 2006: 53). Türkler Battal'a gazilik sıfatını layık görmüş ve onu yüzyıllardır hayalinde böyle yaşatmıştır. Onu, Hz. Muhammed'in soyuna da bağlayarak seyyit sıfatını vermiştir. Destanlar tarihsel olayların gerçek yönüyle ilgilenmemektedirler. Yalnızca olayları destansı özelliklere uygun olarak işler. Bu anlamda Battal Gazi Destanı da olayların halk edebiyatına yansımaları biçimi olarak değerlendirilebilir. Türklerin Anadolu'ya yerleşmek için verdikleri mücadele Battal Gazi'nin destansı kişiliğinde yazılı tarih haline gelmiştir.

Çalışmamızda destan kahramanı olarak Battal Gazi'de bulunan nitelikler incelenecektir. Önce Türk destan kahramanlarında bulunan nitelikler üzerinde durulacak, ardından bu bilgiler ışığında bir destan kahramanı olarak Battal Gazi değerlendirilecektir.

1. Türk Destan Geleneğinde Kahraman Tipi

Türkler yerleşik hayata geçmeden önce konar-göçer bir hayat tarzı yaşamışlardır. Hayatlarının temelini atçılık, avcılık ve akıncılık oluşturur. Bu hayatın muhtelif anları arasında sıkı bir münasebet vardır. Yiğitlik, kahramanlık ve cihangirlik fikri onların hayatlarının temel kavramlarını oluşturur. Toplumun temelinde kuvvet ve hareket vardır. Zaman temposu oldukça süratlidir. Çocuk kuvvetli ve cesur olduğunu ispat ettikten sonra ad alır, sosyal bir şahsiyet haline gelir. Bu yaşam tarzında toplum için önemli olan yenmek ve zafer kazanmaktır (Kaplan, 2005: 13-14). Onlar geniş tabiatın ortasında hayvan sürüleriyle beraber yaşarlar. Av avlar, kuş kuşlarlar. Çadırlarda otururlar. Hayvanları için müsait yer neresi ise oraya konarlar. Karakterlerini, hayat görüşlerini bu yaşayış tarzı tayin eder. Bu yaşam tarzı "alp tipi"ni doğurur. Toplumun içinde yaşadığı reel şartlar, bu tipi yaratır. Hayvan sürüleri ve akıncılık ile geçinen göçebe toplumu kuvvetli insan tipini zaruri kılar.

Alp, Türkçenin çeşitli lehçelerinde kahraman, cesur, yiğit anlamlarına gelir. Türkiye, Azerbaycan, Türkmen, Kırgız, Karakalpak Türkçelerinde "alp"; Çuvaşça'da "ulıp"; Kazak, Tatar ve Hakas Türkçelerinde "alıp" şekillerinde kullanılır. Destan çağlarından, İslamiyet'in kabul edilmesinden sonraki dönemlere kadar Alp unvanı, birçok boy tarafından ve

hükümdarlardan küçük komutanlara kadar kullanıldı. İslamiyet'ten sonraki devirlerde Alp-Gazi ve Alp-Eren kullanımları yaygınlaştı. Kişi ismi, sıfat, unvan olarak çeşitli kullanımları vardır. "Alplar, süreğen savaş şartlarında yaşayan göçebe boylarda önderlik ve savaşçılık yetenekleriyle sivrilen kimselerdir. İyi binicilerdir, savaş aletlerini çok iyi kullanırlar ve savaşlarda kişisel kahramanlıklarını sakınmadan sergilerler. Uzun boylu, bahadır ve güçlüdürler" (Karatay-Aygün, 2012: 3). Alp, bazen Tanrı tarafından çeşitli sebeplerle yeryüzüne gönderilmiştir ve onun adeta yeryüzündeki temsilcisidir.

"Tipler, belli bir dönemde toplumun inandığı, değer verdiği, modellediği temel kıymetleri temsil ederler. Bu bakımdan 'alp tipi' Türk kültür ve sosyal hayatında oldukça farklı ve önemli bir yere sahiptir. Tip, toplumların kendi içinden belli bir süreç içinde yarattıkları spontane bir olgudur" (Uçak, 2013: 142). Destanlarda Türklerin İslamlaşmasına kadar bilek gücü genel bir görünüm arz eder. Zira yaşam zor şartlarda sürdürülmektedir. Bu sebeple cesur, yiğit kişilere ihtiyaç vardır. Toplumsal kabulün hünere bağlı olduğu bu dönemde, Dirse Han'ın kara çadıra oturtulması (Gökyay, 200: 4) alp tipinin zorluklarını ortaya koyması bakımından önemlidir. Türklerin İslamiyeti kabulü ile beraber bilek gücü yerini iman gücüne bırakır. İslam olan Türklerle beraber alp tipi, alperen tipine dönüşür. Eski destanlarda Tanrı'dan 'kut' alan alp, İslamî dönemde Allah'ın yardımı ile bir velî olarak misyonunu sürdürür (Uçak, 2013:142).

Alp tipini doğuran ve yaşatan, hayvancı göçebe toplumdur. Alp çoğunlukla asil bir soydan gelir. Atı da kendisi gibi bir kahramandır. Alp daima kuvvete karşı kuvvet kullanır. Karşısında kuvvetini deneyecek üstün bir kuvvet arar. Kahramanlığını meşru gösterecek sebepleri vardır. Zayıflara karşı kuvvet kullanmaz ve asla hileye başvurmaz. Alpin etrafında bulunan arkadaşları da onun gibi birer kahramandır (Kaplan, 2005: 91-92). "Destanlarda başkahramanların belirgin özellikleri vardır. Yiğit ve kötülerin korkulu rüyası, iyilerin dostu olurlar, ezilenlere devamlı yardım ederler. Düşmanları yendiklerinde mallarını fakirlere dağıtır köleleri serbest bırakırlar" (Chirli, 2008: 296). En eski çağlardan beri cihana hâkim olmayı gaye edinen Türkler, İslamiyeti kabul ettikten sonra İslam ile eski kültürleri arasında bir sentez vücuda getirirler. Bunun sonucunda Türk destanlarının alp tipi, yerini gazi tipine bırakır. Gazi tipi, alp tipinin sahip olduğu nitelikleri de içinde barındırır. Gazinin de etrafında bahadırlar bulunur. Ancak tüm mücadeleler artık dinî bir mana taşır. Gaziler için savaş bir yaşayış tarzıdır. Savaş, gazilere dünyada en büyük nimetleri bahşetmekle kalmaz; onları öbür dünyada da ebedî saadete ulaştırır (Kaplan, 2005: 101-108). Çobanoğlu, Kaplan tarafından alp tipinin "ben merkezci" bir kahraman olarak nitelendirilmesine itiraz eder. Ona göre alp tipi bencil bir tip değildir. Türk epik destan geleneğinde görülen örnek tip "alperen tipi"dir. Alp ile alperen tipini ayıran tek nitelik dinî inançlarıdır. Alperen bencilliğin ötesinde toplum menfaatleri ve inanılan dünya görüşünün mefkûreleri için varlığını feda etmekten çekinmez. Onun cesur ve yürekli olması da yeterli değildir; cesurluğunu halkın faydasına yönelik kullanması, adaleti sağlaması ve düşmandan zarar görenleri kurtarmasına bağlıdır (Çobanoğlu, 2007: 101-102).

2. Kahraman Tipi Çerçevesinde Battal Gazi

İncelemede kullandığımız metin yazma bir eserdir. Birçok Battal Gazi metninde konularda farklılık görülmemesine rağmen, bazı bölümlerin eksik olduğu görülür. Destan sözlü anlatılarda oldukça kısa ve belli epizotlar etrafında anlatılırken matbu metinlerde ise belli bölümler anlatılmıştır. Eserin en geniş ve mütekâmil olanı, Hicri 1206 tarihli Nezif isimli bir şahıs tarafından yazılmıştır. İncelememizde bu metnin Hasan Köksal tarafından dilinin sadeleştirilerek günümüz Türkçesine aktarıldığı "Battal Gazi Destanı" (2007) adlı eser kullanılmıştır.

Battal Gazi Destanı'nın olay örgüsü kısaca şu şekildedir:

1. Resulullah'a Cebrail tarafından 200 yıl sonra Malatya'dan Cafer'in çıkıp Rum'u alacağı haberi verilir. Sahabelerden Abdülvahab da bunu görecektir. Resulullah, Cefer'e ulaştırması için Abdülvahab'a bir mektup verir.

2. Hz. Ali'nin soyundan gelen Ali el Medeni, Yezidiler zamanında önce Bağdat'a oradan da Malatya'ya yerleşir. Torunlarından Hüseyin Gazi, Malatya seraskeri olur.

3. Hüseyin Gazi bir gün bir geyiği avlamaya çalışırken bir mağaraya rastlar. Mağarada bir at ve üzerinde bir bohça bulur. Burada ona Cafer adlı bir oğlunun olacağı haberi verilir.

4. Hüseyin Gazi, Mamuriye şehrinin beyi Mihriyayıl'ın adamları tarafından öldürülür. Hüseyin Gazi'nin yerine Abdüsselam serasker olur.

5. Cafer 13 yaşına gelir. Babasının mansıbını Malatya beyinden ister. Cafer babasını öldüren Mihriyayıl'ı öldürür. Babasının intikamını alır.

6. Abdülvahab, Resullullah'ın mektubunu Cafer'e verir. Cafer babasının mansıbını alarak serasker olur.

7. Cafer, Ahmer adlı bir kâfiri yener; Ahmer Müslüman olur. Ahmer tarafından Cafer'e Battal ismi verilir.

8. Battal önce amcasının kızı Zeynep Hatun'la, daha sonra Rum Kayseri'nin kızı Mahpiruz ve Taryun'un kızı Gülendama ile evlenir.

9. Battal'a çok kere hile ile kötülük yapmaya çalışan Abdüsselam, Kayser'e esir düşer. Battal, Abdüsselam'ı kurtarır.

10. Battal Malatya şehrinin etrafındaki tüm beyleri yener, onları Malatya emirine bağlar.

11. Birçok defa Kayser tarafından zindana atılan Battal, her seferinde kurtulmayı başarır.

12. Emir Ömer'in kızını isteyen Battal'dan çok mal istenir. Battal bu malları almak için Hindistan'a gider.

13. Battal devlerle, cadılarla, perilerle çeşitli mücadelelere girer. Kaf Dağı'na gider, padişahın kızını kurtarır. Her seferinde Hızır ile perilerin yardımını alır.

14. Emir Ömer'in istediği malları alır. Kayser tarafından yağmalanan Malatya, Battal tarafından kurtarılır. Battal'ın getirdiği mallarla şehir yeniden imar edilir.

15. Peygamberlik iddiasında bulunan Babek ile halifelik iddiasında bulunan Hakem, Battal tarafından öldürülür.

16. Battal'ı gören Kayser'in kızı ona âşık olur. Düşman saldırısından Battal'ı uyandırmak için kız tarafından atılan küçük bir taş, Battal'ın ölümüne neden olur (Köksal, 2007).

Battal Gazi'de görülen başlıca kahramanlık niteliklerini şu başlıklar altında incelemek mümkündür:

a. Soylu Bir Nesilden Gelmek ve(ya) Kut Sahibi Olma: Destan kahramanları olağanüstü nitelikleriyle toplumların ideal tipleridirler. Bu nedenle destan kahramanları hem psikolojik hem de fizikî yönden sıradan insanlardan farklı özelliklere sahiptirler. *"Türk inanç sisteminde çok önemli bir yere sahip olan ve bir nur, ışık hüzmeleri şeklinde tecessüm ettirilen kut, başta kağanlar, hanlar olmak üzere bazı kişi ve nesnelere Tanrı'nın bağışladığı bir ayrıcalıktır. Mo-tun'dan Kültigin'e kadar pek çok Türk Kağan'ı 'kutlu', 'kutalmış' olduklarını kendileri ifade etmişlerdir. Oğuz Kağan da, daha doğumunda bu 'kut'a nail olmaktadır"* (Duymaz, 2007: 51-52).

Battal Gazi seyittir¹; yani Hz. Peygamber'in soyundan gelir. Seyyitlik bir anlamda Tanrı'nın ona bağışladığı bir ayrıcalıktır. Bu ayrıcalık eski Türk destan kahramanlarının sahip olduğu kut'un İslami dönem Türk destanındaki bir versiyonu olarak da görülebilir. Onun soyu da asildir. Hz. Ali'nin soyundan gelen Ali el Medeni, Yezidiler zamanında önce Bağdat'a oradan da Malatya'ya yerleşir. Torunlarından Hüseyin Gazi, Malatya seraskeri olur. Battal da Hüseyin Gazi'nin oğludur.

b. Çocuk Sahibi Olma ve(ya) Olağanüstü Doğum: *"... 'çocuksuzluk', 'çocuksuzluğa çare arama' ve[ya] 'olağanüstü güçlerin etkisiyle çocuk sahibi olma' motifleri[ne] Türk boylarının destanlarında oldukça sık rastlanmaktadır. Bu motif dizisi Orta Asya'daki Türk boylarının destanlar[ın]da görüldüğü gibi, Anadolu sahası halk hikâyelerinin pek çoğunda da mevcuttur"* (Fedakâr,

¹ "Seyyid: Peygamberimizin torunu Hüseyin soyundan gelen kişilere verilen unvan. 'Ulu', 'büyük', 'efendi' demektir" (Pala, 1995: 480).

2004: 137). Orta Asya Türk destanlarında veya Anadolu sahası halk hikâyelerinde çocuksuz olan beylerin çocuk sahibi olmaları genellikle ilahî özellikleri olan bir pirin yardımıyla gerçekleşir. “İnsanlığın kurtuluş ümidi olarak mucizevi bir şekilde dünyaya gelen ve içine doğdukları toplumu her türlü yönlendirebilme yeteneğine sahip olan bu kahramanların doğumlarındaki olağanüstülük, onların yaptıkları işlerin hiçbir şekilde sıradan bir doğumla dünyaya gelen insanlara nasip olmayacağına da bir göstergesidir” (Bekki, 2011: 122). Diğer Türk destanlarında olduğu gibi Şor kahramanlık destanlarında da (Chirli, 2008: 302) kadınların çocuksuzluk ve olağanüstü doğumları söz konusudur.

Battal Gazi'nin doğumunda olağanüstü güçlerin etkisi görülmez. Ancak onun doğumu babasına önceden bir pir tarafından haber verilir: Hüseyin Gazi, bir gün bir geyik kovalarken bir mağaraya rast gelir. Mağaradan içeri girer. Burada bir sarı at görür. Atı tutmak ister; ama at çiftte atar. Hüseyin Gazi geri çekilir. Mağaranın içinden bir ses duyulur:

“Sakin ol! Henüz vakit olmadı ki ben çıkayım. Seni Hakk Teâla Cafer'e verdi. O gelecek. Yeryüzünde gazâlar kılacak. Âlemi kara kâfirlerin baskısından kurtaracak. O yiğide teslim ol ve bağlan” (Köksal, 2007: 17).² At bu sesi işitince yerinde durur. Hüseyin Gazi, atı yularından tutar. Atın sırtındaki bohçayı açar. “Adem Peygamberin iki bölük saçı, Davut Peygamberin zırhı, İshak Peygamberin zırhı, Emîrül-müminîn ve Hamza'nın silahını gör[ür]” (17). Hüseyin Gazi, Cafer'in kim olduğunu merak eder. Evine dönerken yolda yorulur, uykuya dalar. Düşünde bir pir gelerek:

“Ya Hüseyin! Müjdeler olsun sana ki o Cafer senin oğlundur. Doğumuna az kaldı. O gelecek ve tüm Rum'u Müslüman edecek. Öyle işler edecek ki hiçbir pehlivan yapmamış olacak” (17) der.

Battal da eski destan kahramanlarında olduğu gibi bir kurtuluş ümidi olarak görülmüştür. O âlemi kara kâfirin baskısından kurtaracaktır. Doğduktan sonra da toplumunu yönlendirmiş, sıradan bir doğumla dünyaya gelen insanlara nasip olmayacak büyük işler başarmıştır.

c. Hızlı Büyüme: Destan kahramanları alelade bir kişiliğe sahip olmadıklarından dolayı büyümeleri sıradan bir çocuğun büyüme süresinin dışında bir hıza sahiptir. Kahraman son derece hızlı bir şekilde ve çoğu anlatıda, Oğuz Kağan misali (Bang-Rahmeti, 1988: 13), kırk günde biyolojik büyümesini tamamlar. Çünkü kahraman bir an önce alplar arasında yerini almalıdır. “...biyolojik bir varlık olarak dünyaya gelen Oğuz'un, doğumunda kazandığı potansiyel kut ve gücünü kullanarak bir an önce alplar arasına katılma töreninin gerçekleşmesi gereğidir. Çünkü Oğuz, toplumunun kabullerine göre, doğal bir varlık olan insan ancak potansiyel bir alp olarak görülür” (Duymaz, 2007: 54).

Destanda Battal'ın büyümesi diğer insanlardan farklı görülmemektedir. Ancak 13 yaşına gelip ilk kahramanlığını gösterinceye kadarki dönem üzerinde eserde fazlaca durulmamıştır. Bu dönem ayrıntılarıyla anlatılmamıştır. Bu dönemin üzerinde uzunca durulmamasına bakarak Battal'ın hızlı bir büyüme gerçekleştirdiğini söylemek de mümkündür. Battal, 13 yaşına girdiğinde yaşlılarına göre daha iri bir boy posa sahiptir. Bu durum onun kahramanlığının ilk işaretlerini verir.

d. Ad Alma: “Olağanüstü doğumun ardından kahramanın yiğitlik yapması ve ad alması gerekmektedir” (Saltık Özkan, 2009: 28). Kendisinden beklenen cesaret ve yiğitliği gösteren kahraman ad almaya hak kazanır. Bu eylem kahramanın erginlenme öyküsünü başlatır. Destan kahramanlarının bir başarı gösterdikten sonra ad almaları, onların sosyal hayatta bir birey olarak var olmaya başladıklarını gösterir. Kahramanların çocukluktan çıkarak, yetişkin bir fert haline gelmelerini ifade eder ve bir kahraman olarak ortaya çıkmalarının ilk adımlarından biri olarak değerlendirilir. “Destanlarda olağanüstü şartlar altında dünyaya gelen kahramanların ad almaları iki şekilde anlatılır. Bunun ilk şekli geleneksel olarak kahraman bir başarı kazandığında ona uygun ad verilmesidir. İkincisi ise, kahramanın doğumuna yardımcı olan pîrin gelerek kahramana ad vermesidir” (Fedakâr, 2004: 138).

² Bundan sonraki alıntılar aynı eserden yapıldığından eserin sadece sayfa numaraları verilecektir.

Battal, babasını öldüren Mihriyayil'i öldürerek babasının intikamını alır. Böylece cesaret ve yiğitliğini gösterir. Gösterilen bu kahramanlık yaşadığı toplumda bir birey olarak var olduğunu ortaya koyar. O artık çocukluktan çıkmış, yetişkin bir birey olmuştur. Battal'ın ad alması da gösterdiği bir başarıdan sonra gerçekleşmiştir: Ahmer, kâfir ordusunun güçlü pehlivanlarından biridir. Birçok Müslüman askerini yener. Karşısına Cafer (Battal) çıkar. Kim kimi yenerse onun dinini kabul edecektir. Cafer sonunda Ahmer'i yenmeyi başarır. Ahmer Müslüman olur. Ahmer, Cafer'e "Battal" ismini verirken, Cafer de Ahmer'e "Ahmet Turan" adını verir (45). Bu Battal'ın kendini kanıtlamak için kazandığı zaferlerden biridir. Her zafer Battal'ı alplığa biraz daha yaklaştırır. Gücünü kabul ettirmenin önemli basamaklarından birini oluşturur.

e. Kahramanın Eğitimi: "Türk boylarının destanlarında çocukların ad aldıktan sonra bir kahraman olarak ortaya çıkmalarındaki son bölüm kahramanların eğitimidir. Orta Asya destanlarında ve Anadolu sahası halk hikâyelerinde kahramanların bazen sadece silah eğitimi, bazen de hem okuma-yazma hem de silah eğitimi olmak üzere iki ayrı eğitim aldıkları görülmektedir. İleride devletin başına geçip bir çok mücadeleye girecek olan kahramanın bu mücadelelerden başarılı bir şekilde çıkabilmesi için, onun hem bilgili biri olması ve hem de savaş sanatında çok mahir bir asker olması için, bu eğitimlerden geçmesi gerekmektedir" (Fedakâr, 2004: 139). Kahramanların eğitiminde hem fizikî güç ve hem de bilgi eğitimine önem verilmesi, kahramanın fizikî gücün yetmediği yerlerde bilgisini kullanarak başarıya ulaşması amacına yöneliktir.

Battal, Orta Asya Türk destan kahramanlarında görülen hem silah eğitimini hem de okuma-yazma eğitimini birlikte alır. O "Dört kitabı ezberlemişti. Tefsir ilminde ve hadislerde gayet bilgi sahibi idi" (21). Battal'ın gördüğü eğitim o derece niteliklidir ki girdiği müsabakaların hepsinden başarı ile ayrılır. Battal, silahşorluğa heves eder. Gazban adlı bir silahşordan çeşitli hüneler öğrenir. Gazban, Müslüman değildir. Müslüman olmaması silah eğitimi için bir sakınca taşımaz. Önemli olan kahramanın, en iyi eğitimi almasıdır. Battal da verilen eğitimin karşılığında Gazban'a çokça hizmet eder. Gazban bu konuda onu olgunluğa ulaştırır: "Cafer silahşorlukta eşi bulunmaz hale geldi. At koşturmakta, süngü kullanmakta, at koşarken atın altından geçmekte, gürz ve kılıç kullanmakta bunun gibi hünelerinde bir benzeri yoktu. Boy posu 20 arşına varmıştı" (21). Tüm bu eğitimler, ileride babasının yerine geçecek olan Battal'ın gireceği mücadelelerden başarı ile çıkması için gereklidir.

f. Alplara Mahsus Evlilik: Eski Türk geleneğinde kahraman yiğitliğini ispatladıktan sonra evlenmeye hak kazanır. Kahraman evleneceği kızda da erkeğe yaraşır özellikler arar. Nazlı bir kız ona göre değildir, evleneceği kız da kendisi gibi ok atmalı, kılıç kullanmalı, dövüşmeli, güreşmelidir. Kadın ile erkek birlikte savaşta ve barışta her türlü zorluğa kahramanca göğüs gerebilir, birbirlerine destek olabilirler. Evlenecek kimselerde denklik ön plandadır. Ancak kahramanlıkta erkek kızıdan üstün olmalıdır. Bir savaşçının bütün özelliklerine sahip olan kız gerektiğinde gücünü kullanır (Sağol, 2004: 301). Alp ya da bahadır, her türlü zorluğa rağmen âşık olduğu kızı ya da daha doğduğunda kendisiyle sözlener; fakat kendisinden kızın babası tarafından kaçırılan sözlüsünü bileğinin hakkıyla alıp obasına getirir. Âşık olduğu kızı bulmak için sefere çıkan kahraman, bu yolculuk sırasında pek çok olağanüstü engel ya da varlıkla mücadele eder. Sevgilisinin obasına/toyuna varan kahraman rakiplerle mücadele eder ve kızın ya da kızın babasının ortaya koyduğu şartları yerine getirdikten ve rakiplerini yendikten sonra sevdiği kızla obasına geri döner (Aça, 2000: 14-16). Destanlarda alplara mahsus evliliğin bir kaç çeşidi vardır:

"1) Destanî mitolojik esastaki evlilik. Burada epik kahramanlar muhtelif mitolojik hanların (Tenerikaan, Aykaan, Künkaan, Cılanbiy, vs.) kızlarıyla evlenirler.

2) İptidâî halkın hayatında olan evlenme kaide geleneğinin sokulması. Burada epik kahramanların kızla bire bir kapışıp ve muhtelif müsabakaları kazanarak (kahramanın kız ve kızın babasının koyduğu türlü vazifeleri yerine getirmesi, engellerden geçişi, esasında bu tür sınavlara bir kaç talibin katılması ve o zaman kahramanın galip çıkışı) evlenmeleri ve müstakbel nişanlının kendi isteğine göre kahramanı seçip hayat kurması söz konusudur.

3) *Halkların daha sonraki devirlerdeki cemiyet hayatındaki evlenme kaide geleneklerinin sokulması. Burada epik kahramanlar, düniür olma yoluyla başlık verip ve zorla alıp kaçırma yoluyla evlenmişlerdir*" (Kıdırbayeva-Muratoy, 1998: 79).

Destanda Battal, evlendiği kızlarda yiğitlik aramaz. Kızlarda savaşçılık özellikleri bulunmaz. İslamiyetin kabulüyle birlikte kahramanın evleneceği kızda aradığı niteliklerde değişimler görülmüştür. Ok atan, kılıç kullanan, güreşen alp tipi kız yerini, erkeğe hizmet eden, onun çocuklarını doğuran ve sözünden çıkmayan bir tipe bırakır. Destanda eski Türk kahramanlık destanlarının çoğunda görülen çok eşli evlilik görülür:

Battal, Emir Ömer ile dolaşmaya çıktığı bir gün bir bağa rastlar. Battal burada kasrın penceresinde ayın on dördüne benzeyen bir kız görür. *"Onun boynu ve kulağı açık, üzeri mücevherlerle doluydu. Pencereden dışarı çıkmıştı. Binlerce Mısırlı Züleyha'nın Yusuf'u onun yanında şaşkına dönerdi. Hemen ilk bakışta yüz bin kere can-ı gönülden âşık oldu. O da Seyyit'i görüp deliye döndü"* (48). Emir Ömer, düşünde Resûl'ü görür. Resûl:

"Ya Emir Ömer! Duyuracak adam gönder ve Hasan'a haber et ki ben kızını Battal'a verdim. Değil iki, bir demesin versin. Düşün yap ve kızı Seyyit Battal'la evlendir" (48) der. Hasan, Battal'ın amcası, Zeynep'in babasıdır. Battal Zeynep'le böylece evlenir.

Battal ikinci evliliğini Kayser'in kızıyla yapar. Mâhpiruz, Kayser'in kızıdır. Bir gün Mâhpiruz, Zeynep Hatun ile konuşurken yanındaki bir sayfa kâğıdı çıkarır. Bu kâğıtta Seyyit'in arkadaşlarının kimlikleri yazılıdır. Zeynep, bu kimlikleri nerede görüp yazdıklarını sorar. Mâhpiruz şu cevabı verir:

"Kırk gündür Resûl Hazretlerini düşümde gördüm. Bu kırk Müslümanı onun huzurunda gördüm. Resûl Hazretleri dedi ki: 'Bu kırk kişiyi cennete gönderdik.' Ben de dedim ki: 'Ya Resûlullah! Beni bunların birine ver.' O da dedi ki: 'Kırk gündür sonra yukarıdan aşağı kim inerse, ben seni ona verdim.' Ben de saydım, bu gece kırkinci gecedir. O yüce insan yalan söylemez. Eğer hak peygamber ise, sözü gerçekleşse, yukarıda kim varsa gelsin aşağı insan" (58). Tam bu sırada Battal yukarıdan gelir. Battal, onunla da evlenir.

Battal, daha sonra Taryun'un kızı Gülendâm ile evlenir. Kız, düşünde Hz. Peygamberi görür; Hz. Peygamber onu Battal'a verdiğini söyler. Kız uyanınca Müslüman olur ve Battal'a evlenir (122). Bu evlilikler, görülen birtakım rüyalar sonucunda gerçekleşmiştir. Hz. Peygamber rüyada görülmüş, onun telkinleriyle kızların Battal'la evlenmeleri sağlanmıştır. Bir anlamda Battal'ın evleneceği kızlar önceden seçilmiştir. Bu kızlar çeşitli nitelikleriyle de sıradan kızlardan farklıdır.

Battal bundan sonra Vezir Akratis'in kızı Beyza (77) ve Mahpiruz'un kız kardeşi Güllü Ketayun (207) ile de evlenir. Battal'ın evlendiği kızlardan sadece Zeynep, bir Müslüman kızıdır. Diğer kızlar Müslüman olmayan kâfirlerin kızlarıdır. Bu kızlar önce Müslüman olurlar, sonra da Battal bunlarla evlenir.

g. Mücadele Edilen Düşmanlar: Eski Türk toplumunun sosyal hayatını ve onun fantastik yönünü yansıtan *"...kahramanlık içerikli olağanüstü-fantastik anlatmalar, arkaik Türk topluluğunun dünya görüşü ile çoklukla mitolojik bir karaktere sahip olan alpların olağanüstü göksel güçlere, vahşî hayvanlara, ülkelerini işgâl edip halklarını esir eden dış düşmanlara ve kendi halklarına zulmeden hanlara karşı yürüttükleri mücadeleleri hikâye etmektedirler"* (Aça, 2000: 12). Bir kişinin, erişkinler topluluğuna katılması, yani gerçek bir toplum üyesi olması için yapacağı şey bellidir. Bu, toplumu ve toplumun geçim kaynaklarını fiilî anlamda tehdit eden, yani düzeni bozan varlıkları yenmesidir. Türk kahramanlık destanlarında, kahramanlar çoğunlukla mitolojik varlıklara, yabancı ulus ve hanlara karşı mücadele ederler. Ancak bazen bu mücadele kendi obası ya da ulusuna zulmeden kendi han ya da beylerine karşı verilir. Bu mücadeleler esnasında bahadır bazen ihanete de uğrar. Cemiyet içi mücadele ve çelişkilerin halk anlatmalarında çok daha belirgin bir şekilde yansıtılması yerleşik hayata geçmeyle yakından ilgilidir (Aça, 1999: 18-19). Özellikle destanlardan sonra ortaya çıktığı kabul edilen halk hikâyelerinde bu iç çatışmalar daha çok görülür. Bu anlatılarda alp tipi yerini âşık tipine bırakır, dışa dönük mücadele içe döner. Yabancı istilacılara karşı veya fetih amaçlı mücadelelerin

anlatıldığı destanlarda görülen iç mücadeleler şahsî çıkarılardan uzaktır. Bu mücadeleler bireysel bir çıkar üzerine kurulmamış, inanılan kutsal değerler adına yapılmıştır.

Battal'ın en büyük hedefi tüm Rumları Müslüman edip, "kiliseleri yıkıp yerine mescit ve medrese" (32) yapmaktır. Tüm mücadeleler bu amaç uğruna yapılır. Battal düşman üstüne giderken kadere inanır: "Allah deyip gidiyorum, alınma ne yazılmışsa görmeliyim" (42). Battal, Rum'da öyle bir korku yaratır ki "Seyyit'in korkusundan Rum'da yaşayanların gözlerine uyku girmez" (73).

"Battal Gazi, Bizanslılarla yaptığı mücadeleler sırasında dini için savaştığını her zaman ön plana çıkarıp vurgular. Savaşlarda elde edilen ganimetlere el sürmeyip beşte birini halifeye göndermesi ve kalanını savaşan gaziler arasında dağıtması, Battal'ın inancı için savaşan bir kahraman olduğunu kanıtlar" (Arak, 2006: 56). Battal, düşmanlarla karşılaştığında her zaman düşman ordusundaki asker sayısı Müslümanlardan daha fazladır. Bu durumlarda Allah'tan yardım ister: "Ey Allahum! Bütün zorluklar senin için kolaydır. Ne olaydı da bu lainleri bu zayıf kuluna lutf edip bana boyun eğdiriverseydin" (37). Savaşlar sırasında karşılıklı ana güçler çarpışmadan önce teke tek düellolar yapar. Herhangi bir taraftan güçlü bir kahraman savaş alanına çıkar ve kendisine eşit güçte rakip ister. Bu dövüş her iki taraftan biri ölene kadar devam eder ve bazen bir silahşor arka arkaya kırk kişi ile dövüşür. Bu şekilde orduların morallerinin yükseltilmesine yardımcı olunur ve sonra karşılıklı bütün güçler çarpışır. Destanda Battal diğer gazilerden sonra meydana çıkar ve diğer gazilerin yenediği düşmanı yenerek savaşın seyrini değiştirir:

İbrahim arka arkaya yedi kâfiri tepeler. Ancak Akratis, İbrahim'i bir gürz atışıyla öldürür. O gün meydana hâkim olur, kimse karşısına çıkamaz. Tam kırk pehlivanı ya şehit eder ya da yaralar. Akratis meydanda şöyle bağırır:

"Ben Akratis'im ve Kayserin oğluyum. Ey Muhammediler nerdesiniz? Meydana gelsenize... Siz bu hünerinizle, böyle gücünüzle Kayser gibi padişaha nasıl karşı geliyorsunuz?" (137). Başka bir savaşta da Rosini adlı Kayser'in pehlivanı çok sayıda Müslümanı ya sakat bırakır ya da şehit eder (143). Sonunda Battal meydana çıkar ve Hem Akratis'i hem de Rosini'yi yener. Battal aynı gün yetmiş-seksen kâfir öldürür.

"Normal insanlara göre ana rahmine düşüş şartları çok farklı olan "kahramanlar", dünyaya gelmelerinde etkili olan tanrısal simgeler dolayısıyla içine doğdukları toplumu yerine göre uyarma, onları çeşitli saldırılardan koruma, esir iseler özgürlüklerine kavuşturma gibi görevleri ifa etmekte. Bir başka ifadeyle, söz konusu kahramanlar, içine doğdukları toplumun niteliğine bürünerek o toplumun hürriyetine, kurtuluşuna ve kutsanmasına vesile olmaktadır" (Bekki, 2011: 122). Battal düşman tarafından esir edilen Müslümanları kurtarır. Gazban Müslümanları esir eder, bir zindana atar. Bu durumda Müslümanların tümü umutsuz bir şekilde zindanda ağlaşıp ah vah ederler. Battal bu ağlamaları duyar, Allah'tan yardım diler. Kapıları zorla yerinden koparır, esirlerin zincirlerini çözer, onları birer birer kurtarır (74). "Battal Gazi de başından olağanüstü serüvenler geçen idealist bir halk kahramanı, Anadolu'nun İslâmlaşması uğrunda savaşan bir gazidir. Battal'ın mücadelesi ile birlikte Anadolu'da yaşayan Müslümanların Bizans'a karşı üstün duruma geldikleri söylenebilir" (Arak, 2010: 39).

Battal, düşmana tek başına karşı gelmekten çekinmez. Kayser, Emir Ömer'e şöyle bir mektup yazar: "Hüseyn Gazi'nin oğlunu tutup, bize diri teslim edesiniz. Ayrıca yedi yıl boyunca haraç vermeyi kabul edip halifenizle birlikte gelip özür dileyesiniz. Yok derseniz, ne sizi ne Kabenizi ayakta koymayıp, yakar yıkarız" (30). Battal mektubu Emir Ömer'in elinden alır, parça parça eder. "Bu işleri ben yalnız işledim ve kimseye danışmadım! Şimdi yine yalnız varıp, karşı koyacağım" (30) diyerek düşmanın karşısına tek başına çıkar.

h. Akıllıca Hareket Etme: "Kahramanlık mitosunun diğer bir yönü akıllı olmaktır. Sadece güçlü olmak kahraman olmak için yeterli değildir. Kahraman, klasik insanın tecrübesiyle modern insanın akli melekesi arasında bir ahenk kurduğu an gerçek kişiliğine kavuşacaktır. Zaten destan kahramanının macerası da bu bütünlüğün sağlanmasıyla birlikte son bulur" (Özcan, 2003: 80).

Destanda Battal'ın karşılaştığı birçok zorlukta aklını kullanarak bu zorluğu yendiği görülür. O sadece gücüyle hareket etmez, gücünü ve aklını birlikte kullanır. Onu kahraman hâline getiren de bu iki melekeyi birlikte kullanmasıdır. Battal bir seferinde düşmanı olan

Sünbat'ın kalesinden içeri girmek için bir yol bulamaz. Kalenin çevresini dolaşır, kaleye bir suyun girdiğini fark eder. O suyu takip ederek suyun bir deliğe döküldüğünü görür. Battal: *"Bu su hisara gidiyor; çare varsa bu sudan olur" dedi. Atını bir yere bağladı, elbiselerini çıkardı, "Tevekkeli âlellah" diyerek o su deliğinden içeri girdi"* (72).

1. Doğaüstü Yardımcı Figürü: *"Kahramanlar yiğitliklerine güvendiklerinden çoğu zaman hesapsızca hareket ederler. Bu onları çeşitli zaafılara düşürür. Bunun önüne geçmek için onların akıl hocaları vardır"* (Chirli, 2008: 296). Örneğin Dede Korkut anlatmalarında "doğaüstü yardımcı" figürü Dede Korkut'ta vücut bulur.

Battal'ın hem Malatya'da hem de Rum ülkesinde ona akıl veren yardımcıları vardır. Malatya'da lalası Tevabil her sıkışığında ona akıl verir, yardım eder: Battal babasının mansıbını Abdüsselam'dan isteyince Abdüsselam önce babasının intikamını almasını söyler. Battal eve dönünce çok üzülür. O anda lalası Tevabil gelir:

"Ya Cafer! İyi etmedin... Önceden beni haberdar etseydin sana bazı öğütler verirdim" (23) der. Battal, Tevabil'den Mihriyayil hakkında bilgi alır. Tevabil onu şu şekilde tasvir eder:

"Uzun boylu, kara yağız, heybetli bir pehliovandır. Yiğitlikte benzeri yoktur. Rum Kayserinin karısının kardeşidir. Zâlim şeytandır. Sakın, bu sevadan vazgeç! Sayısız Müslüman öldürdü" (23). Kahramanın yardımcısı kahraman olmadığında da onu savunmaya devam eder. Battal'ın lalası Tevabil, Abdüsselam'ın suçlamaları karşısında onu korur; yalnız bırakmaz (31). Tevabil, Ahmer ile savaşırken Battal'a şöyle dua eder: *"Barekallah ciğer köşem, seni Allah kötü gözden, kötü dilden saklasın. Allahım başına devlet külâhı olsun, onun başına kasteden başlar kurusun, kötülük eden diller çürüsün"* (41).

Battal'ın Rum ilinde casusları vardır. Bu casuslar düşman içinde farklı bir kimlikle yaşarken yeri geldiğinde kahramana yol da gösterirler: İslam ordusu Kayser ile savaşırken Rum içinde casusluk yapan Şemmas, çadırında devamlı Battal için dua eder (34). Şemmas'ın Rum ilinde bir kilisesi vardır. Kayser'in ülkesinde bulunan Mihek Hindu, Battal'ın başı her sıkışığında ona yardım eder. Rum ilinde olan gelişmeler hakkında Müslümanlara haber ulaştırır (63).

i. Kıyafet Değiştirme ve(ya) Hilekârlık: *"Anlatı türlerinde kahramanların kimliklerini gizlemeleri çeşitli şekillerde görülür. Genellikle birinci dereceden, bazen de ikinci dereceden kahramanlar kimliklerini gizleme gereğini duyarlar. Kimliği gizleme, model kahramanların davranışlarını yansıtır. Kimliğin gizlenmesi motifi, mitolojilerde dönüşüm, efsanelerde don değiştirme, destan ve halk hikâyelerinde ise, daha çok kılık değiştirme şeklinde karşımıza çıkmaktadır"* (Önal, 2010: 1272-1273). Yakın döneme ait destanlarda kimliğini gizleme kıyafet değiştirme şeklinde görülür. Alpamış, Köroğlu, Dede Korkut anlatıları gibi birçok anlatıda kılık değiştirme motifi görülür.

Battal Gazi destanında kahraman sürekli kılık değiştirir. Battal düşmanla mücadele etmek, tanınmamak için çeşitli kılıklara girerek kimliğini gizler. Babasının öcünü almak için, silahşor kıyafeti giyer. Böylece kaleye girebilir ve amacına ulaşır. Rum kıyafetine girerek karısını esaretten kurtarır. Yüzüne nikap takarak düşmanını öldürür. Yine küffarla mücadele ederken çoban kıyafeti ile kimliğini gizler. Elbise değiştirerek zindandan kurtulur. Casusu öldürüp onun kıyafetini giyerek kaleden kız kaçıtır. Kendini ve atını siyaha boyayarak mücadele eder.

Battal, Rum topraklarına her gidişinde kılık değiştirir; çeşitli hileler yapar; gerçek kimliğini gizler. Her seferinde düşmanı kandırmayı başarır. Örneğin Battal, Abdüsselam'ın Kayser tarafından yakalanıp kendisine işkence yapıldığını öğrendiğinde hemen kıyafetini değiştirir; Rum'a doğru yola çıkar. Battal İstanbul'a yaklaştığında bir mağarada atını ve silahlarını gizler. Yanında getirdiği ruhban elbiselerini giyer, İstanbul'a ulaştığında kiliseye doğrular. Kilisedekilerin ulu kişisi Meftul adlı biridir. Meftul, Battal'ı karşılar; görüşürler. Battal, Beytü'l-Mukaddes'ten geldiğini söyler. Meftul, orada Serabil adlı kardeşinin oğlunun olduğunu, onu yirmi yıldır görmediğini, eğitim için oraya gittiğini söyler. Battal, Serabil'in oğlunun kendisi olduğunu söyler (61-62). Hatta çoğu kez kilisede minbere çıkar, ruhbanlara nasihatlerde bulunur. O kadar etkili konuşur ki minberden indiğinde üzerine, altın tabaklar içinde, inci ve mücevher saçılır. İstanbul'da ne kadar ulu kişi varsa hepsi onunla muhabbet

etmeye çalışır. Battal bu tür durumlarda bir din ulusu görünümündedir. İncil'den ayetler okur, onları açıklar. Bazen saka kılığına girer (129) bazen Çinli olup Kaf Dağı'ndan gelir (135).

"Battal iyi bir savaşçı olduğu gibi, aynı zamanda kurnaz bir siyasetçidir. Çarpışmalarda kendinden çok güçlü olanları zekâsı ile yener, savaşta elde edemediklerini çeşitli oyunlarla, kurnazlıklarla elde eder" (Arak, 2010: 41). Battal destan boyunca kılıktan kılığa girerek bir insanın yapamayacağı işleri başarır. Battal'ın yaptığı kurnazlıklar savaş anında her türlü davranışın düşmana karşı kullanılabilceğini gösterir. Onun kurnazlığı birine doğrudan zarar vermekle ilgili değildir. Battal kurnazca davranışları ile kötülüklerin önüne geçmek ister. Battal'ın kurnazlığı sinsilik olarak değil, akıllılık olarak algılanmaktadır.

Battal başı her sıkıştığında hile yapmaktan geri durmaz. Nitekim bunu metinde kendi diliyle ifade eder. Asım, kesilen bir başın onun olduğunu sandıklarını söylediğinde Battal şöyle der: *"On erlikten dokuzu hiledir"* (92). Kayserin kızı Ketayun, Battal'ı şöyle tanıtır: *"Erlikte Zal oğlu Rüstem gibi, hilede cihanda eşi yoktur. Hatem-i Tai'den ve peygamber neslindedir. Kâh ruhban olur, kâh keçi olur"* (208).

Battal ile Esatur anlaşmaya varırlar. Esatur kendi şehrinde Battal'a bir gön miktarı yer verecektir. Battal bir sığır derisini incecik sıırım gibi keser. Uzunluğu dört bin arşın olur. Şehrin içinde kendisine bu kadar geniş bir yer belirler (238).

Ancak Battal'ın birçok durumda verdiği sözde durmadığı ve düşmanlarına çeşitli işkenceler yaptığı görülür. Battal, halifeye ihanet eden Akabe'nin kulağını ve burnunu keser. Sonra üryan edip saçını sakalını yolar. Yüzüne karalar sürer, şehirde gezdirir (175). Para karşılığında Akabe'yi Kayser'e satar. Ancak parayı aldıktan sonra onu takip eder, tekrar yakalar. Ona işkence yapmaya devam eder. Çok mal karşılığında Akabe'yi ikinci kez Kayser'e satar (176-177). Sonradan Akabe'yi tekrar yakalar, çarımha gerer, diriyken derisini yüzer (182). Natur'u öldürdüğünde bir ağaç diker. Natur'u baş aşağı ağaca asar, derisini yüzer. Derisinin içine ot doldurur (260).

j. Alp At: Türklerde, alp tipi kahramanın yanında ona eşlik eden alp tipi at da yer alır. Alp tipi atın mutlak surette bir adı vardır. *"Alpın en büyük yardımcısı ve destekçisi atıdır. Alp tipi atı en iyi yansıtan kaynakların başında, merkezinde alpın yer aldığı eserler olan destanlar yer alır. Destanlar; bir yanıyla alpın, diğer yanıyla atlarının hikâyesidirler. Atların destanlarda var olmalarının temel fonksiyonu düşmanla savaş veya mücadeledir"* (Çınar, 2002: 154). Kahramanın atı da anlatıda kahraman gibi alplik gösterir. Alpın temel özellikleri bindiği atta da görülür. Alpın bindiği at atik, dayanıklı ve savaşçılığı ile diğer atlardan üstündür. Türk atlarının dayanıklı ve mücadeleciler yapıları yaptıkları savaşlara da yansır. Köroğlu'nun Kırat'ı düşmanla bir insan gibi savaşır. Manas Destanı'nda Akkula'nın adı diğer kahramanlardan bile önce geçer.

"Türkler at sayesinde akıncılık yapmışlar, ekincilikle uğraşan kavimler üzerinde hâkimiyet kurmuşlardır. At sürüleri eski Türklerin en önemli servetlerini oluşturmuştur. O dönemlerde ehil hayvanları beslemekle ve avcılıkla hayatlarını sürdürmüşlerdir. Bu medeniyet tarzında hayvanlar önemli bir geçim vasıtası olmakla kalmamış hayatın diğer sahalarında da tesirlerini göstermişlerdir" (Bars, 2014: 37). At ile kahramanın birlikte hareketi, birbiriyle dayanışması düşmanın sonunu hazırlar. Böylece at bir hayvan olmaktan öte, yarı insan, yarı at şekliyle karşımıza çıkar. Manas'ın Akkula'sı, Alpamış'ın Baysubar'ı, Köroğlu'nun Kırat'ı, Şah İsmail'in Kamertay'ı, Koblandı'nın Tayburul'u bu atlardan bazılarıdır. Yarışlarda, kahramanın uykulu vaktinde, tehlikeli durumlarda atı kahramanı korur, kollar. Türklerin atla kahramanı aynı mezara defnetmeleri de bu tarihî gerçekliğe dayanır. *"Sadece baygın halde esir edilebilen, inanılmaz fizik gücü olan bu kahraman; sadık bir eş, iyi bir kardeş ve evlattır. Her zaman ona yardım edecek bir dosta ve aynı kaderi paylaşan olağanüstü bir ata sahiptir"* (Kılıç, 2012: 37).

Battal da atik, dayanıklı ve savaşçılığı ile diğer atlardan üstün olan Devzâde Aşkar'a sahiptir. Aşkar tüm savaşlarında Battal'ın en büyük yardımcısıdır. Battal ile Aşkar birlikte hareket eder, bu dayanışma yapılan savaşlarda onları düşmana karşı her zaman üstün kılar. Bu özelliğiyle Aşkar, Battal'a özdeşleşir.

k. Mekân Tasavvuru: Türk destanlarında kahramanın eylemlerini belirleyen unsurların başında destanın anlatıldığı coğrafî ve kültürel ortam gelir. *"Sibirya Türk destanlarında yeraltı*

kötülüğün, gökyüzü iyiliğin, yeryüzü ise insanoğlunun şahsında iyilik ve kötülük arasındaki mücadeleden yapıldığı mekânlar olarak tasvir edilir. Bu destanlarda hem yeraltı hem de gökyüzü tanrıları ve varlıklarıyla ilgili tasvirlerde kişileştirme ön plana çıkar. Yeraltı ve gökyüzünde tanrıların insanoğlu gibi evleri, aileleri, yulkıları, otlakları vardır. Tanrı ve mekân tasvirlerinde yeraltı dünyasıyla ilgili olanlar gökyüzüne nazaran daha ayrıntılıdır” (Dilek, 2010: 47). Sibirya’da yaşayan Türk topluluklarının destanlarında kahraman, hem yeraltı ve gökyüzünde yaşayan tanrılarla hem de yaşadıkları dünyalarıyla çeşitli nedenlerle irtibat halindedir. Sibirya Türklerinin destanlarında, kahraman gökyüzüne ve yeraltına çeşitli yolculuklar yapar; buradaki güçlere karşı zafer kazanır; üstünlük sağlayan bir güçle kendi dünyasına geri döner. Böylelikle, kahramanın yolculuğunun sonuçları, bireysel olarak onu toplum içinde sıradan olmaktan çıkarır.

Battal Gazi Destanı, İslamî dönemde meydana gelen destanlardan biridir. Arkaik destanlarda kahramanın yeraltı ile gökyüzüne yaptığı yolculuklara, buradaki varlıklarla yapılan mücadelelere Battal Gazi Destanı’nda rastlanmaz. Destanda mitolojik varlıklar da yer almaz. Battal’ın mücadelesi Anadolu ile sınırlıdır. Destanın sonlarına doğru masal unsurlarının yoğun kullanımıyla beraber Çin, Hint gibi masal memleketleri ile Kaf Dağı gibi hayali yerler destana girer. Bu motifler destanın, zamanla masal unsurlarının eklenmesiyle, türsel yönden bir dönüşüm içerisine girdiğini gösterir.

1. Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi: “... Türklerin ‘cihan hâkimiyeti’ anlayışının bir yansıması, toplumu birleştirici mahiyetteki kağanı, devlet ve halkı yönetme kutunu-gücünü Tanrı’dan aldığına inanılan yöneticisi şeklinde beliren bu statüsü aynı zamanda, metnin yaratıldığı veya yazıya aktarıldığı çağda ihtiyaç duyulan ideal insan tipinin kahramanlık boyutundaki bir temsilidir” (Keskin, 2012: 9). Türk cihan hâkimiyeti mefkûresi Oğuz Kağan’dan beri Türk destanlarının birçoğunda alp tipinin temel bir niteliği olarak hep var olmuştur. “Oğuz Kağan’ın ‘Gök Tanrı’ya borcumu ödemedim’ ifadesi ile ‘güneş bayrak, gök kurkan’ düşüncesi[ni] bunun bir tezahürü ol[arak] okumak gerekir” (Uçak, 2013: 142).

Battal’da Oğuz Kağan’da görülen Türk cihan hâkimiyeti anlayışı bulunmaz. Onun tüm dünyası Anadolu’dan ibarettir. İslâm inancına göre kutsal savaş, Allah’ın dinini bütün dünyaya hâkim kılmak için yapılan savaştır. Kutsal savaş için harekete geçen Müslümanlar gerektiğinde şehit veya gazi olmayı göze alırlar. Müslümanlar dünyayı ahiretin kazanıldığı yer olarak görürler. Müslümanların savaşlarda “Allahü Ekber” sesleriyle düşman üzerine atılmaları, onların Allah rızası için mücadele ettiklerini gösterir. Battal da insanlara İslâm dinini duyurmak ister. Battal, Allah tarafından kendisine verilen kutsal görevi yerine getirme çabası içerisindedir. Onun amacı İslâm’ı yaymaktır. Bu yolda başına ne gelecekte ona razıdır; çünkü kader inancı bunu gerektirir. Battal’ın temel görevi tüm Rum ülkesini Müslüman etmektir. Bu görev kendisine Allah tarafından verilmiştir. O, bu görevini şu şekilde ifade eder: “*Hak Teâlâ, bütün Rum’u Müslüman etmem için bana emir verdi*” (83).

Battal, birçok ganimet elde etmesine rağmen hepsini fakir fukaraya dağıttığından hiç malı mülkü de yoktur. Karısına şöyle der: “*Ey sevgili! Benim ceddimin Resûl Hazretleri olduğunu, kâfiristandan aldıkları bu kadar altın, malın tümünü dervişlere miskinlere dağıttığımı, sırtımda giydiğim libastan başka bir pulumun olmadığını iştmedin mi? Ali ve Hamza da böyle idiler. Bunların hiçbiri dünyaya meyil etmedi. Her şeyi Allah rızası için yaparlardı. Ben de onların aslındanım. Asil olan hata yapmaz. Dünyalık toplamak benim elimden gelmez*” (182).

Sonuç

Yapılan inceleme sonucunda “Battal Gazi Destanı”nın kahramanı Seyyit Battal’da şu nitelikler görülmüştür:

1. Battal, Hz. Peygamber’in soyundan gelir. Seyyitlik, eski Türk destan kahramanlarının sahip olduğu kut’un İslamî dönem Türk destanındaki bir yansıması olarak görülebilir.
2. Battal, bir kurtuluş ümidi olarak görülür. Doğduktan sonra toplumunu yönlendirir, sıradan bir doğumla dünyaya gelen insanlara nasip olmayacak büyük işler başarır.
3. Battal’ın çocukluğu üzerinde fazla durulmaz. Kahramanlığını gösterdiği olaylar ayrıntılarıyla anlatılır.

4. Battal, babasının intikamını alarak yaşadığı toplumda bir birey olarak var olduğunu ortaya koyar. Ad alması da gösterdiği bir başarıdan sonra gerçekleşir.

5. Battal, hem silah eğitimini hem de okuma-yazma eğitimini birlikte alır.

6. Battal, evlendiği kızlarda yiğitlik aramaz. Ok atan, kılıç kullanan, güreşen alp tipi kız yerini, erkeğe hizmet eden, onun çocuklarını doğuran bir tipe bırakır. Destanda çok eşli evlilik görülür.

7. Battal'ın en büyük hedefi tüm Rumları Müslüman edip, kiliseleri yıkıp yerine mescit ve medrese yapmaktır. Tüm mücadeleler bu amaç uğruna yapılır.

8. Battal karşılaştığı birçok zorlukta aklını kullanır. O gücünü ve aklını birlikte kullanır. Onu kahraman hâline getiren de bu iki melekeyi birlikte kullanmasıdır.

9. Battal'ın hem Malatya'da hem de Rum ülkesinde ona akıl veren yardımcıları vardır. Bu kişiler, her sıkıştığında ona akıl verir, yardım eder.

10. Battal iyi bir savaşçı olduğu gibi, aynı zamanda kurnaz bir siyasetçidir. Çarpışmalarda kendinden çok güçlü olanları zekâsı ile yener; savaşta elde edemediklerini çeşitli oyunlarla, kurnazlıklarla elde eder.

11. Türklerde, alp tipi kahramanın yanında ona eşlik eden alp tipi at da yer alır. Battal atik, dayanıklı ve savaşçılığı ile diğer atlardan üstün olan Devzâde Aşkar'a sahiptir. Aşkar, Battal'ın en büyük yardımcısıdır.

12. Destanda arkaik Türk destanlarında görülen kahramanların yeraltı ile gökyüzüne yaptığı yolculuklara, buradaki varlıklarla yapılan mücadelelere, mitolojik varlıklar rastlanmaz.

13. Battal'da, Oğuz Kağan'da görülen Türk cihan hâkimiyeti mefkûresi bulunmaz.

Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda, Battal'ın Türk destan kahramanlarının taşıdıkları birçok niteliğe sahip olduğu görülmüştür. Ancak onu Türk destan kahramanlarından ayıran, bir destan kahramanından ziyade eşkıya tipine yaklaştıran bazı nitelikler de bulunmaktadır. Battal'ın her zorlukta hileye başvurması, verdiği bazı sözlerde durmaması, düşmanlarına zaman zaman işkence yapması, neredeyse gördüğü her güzele âşık olması gibi nitelikler onu eski Türk destan kahramanlarından uzaklaştırmıştır. Ayrıca Battal bir han veya kağan da değildir. O Malatya emirine bağlı bir seraskerdir. Bu yönüyle de Oğuz Kağan gibi destan kahramanlarından ayrılır.

Ulusların idealleri bir kahramanda simgeleştirilerek halk kitleleri etkilenmeye çalışılır. Battal destanda yaptığı mücadelelerle bütün Müslüman topluluklar için örnek oluşturur. Türklerin Anadolu'ya yerleşmek için verdikleri mücadeleler Battal Gazi'nin destansı kişiliğinde yazılı tarih haline gelir. O, cesaret ve yürekliliğini halkın faydasına yönelik kullanır; adaleti sağlar; düşmandan zarar görenleri kurtarır. Sonuç olarak, başka Türk destan kahramanlarının özellikleri üzerinde yapılacak çalışmalar, Türk boylarının destanlarındaki kahraman tipinin ortaya konulmasında fayda sağlayacaktır. Böylece halk anlatılarının görünürdeki çeşitliliğinin altında aslında pek çok benzer yapı ve işleyişe sahip oldukları görülecektir.

KAYNAKÇA

AÇA, Mehmet (1999). "Türk Kahramanlık Destanlarında İç Mücadele ve Yakın Akrabaları Tarafından İhanete Uğrayan Kahraman", *Millî Folklor*, 44, 18-23.

AÇA, Mehmet (2000). "Köne Epos' (Arkaik Destan) Kavramı ve Türk Halk Hikâyelerindeki 'Âşıklara Mahsus Evlilik' Konusunun Kaynaklarından 'Alplara Mahsus Evlilik", *Millî Folklor*, 47, 11-21.

ARAK, Hüseyin (2006). "Alman Halk Kahramanı Kral Rother ile Türk Halk Kahramanı Seyyid Battal Gazi'nin Tarihsel Gerçekliği", *Millî Folklor*, 72, 47-57.

ARAK, Hüseyin (2010). "Kral Rother ve Seyyid Battal Gazi Destanları'nda İstanbul'u Fethetme Mücadelesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3/11, 33-43.

BANG, W.; R. RAHMETİ (1988). *Oğuz Kağan Destanı*, (Yayına Hazırlayan: Muharrem ERGİN), Ankara: Hülbe Basım ve Yayın A.Ş.

BARS, Mehmet Emin (2014). "Manas Destanı'nda Kahraman Tasvirleri", *International Journal of Language Academy*, 2/1, 31/40.

BEKKİ, Selahaddin (2011). "Bazı Halk Anlatıları ve Dinî Metinlere Göre Kahramanın Mucizevi (Babasız) Doğumu", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 58, 111-130.

- CHİRLİ, Nadejda (2008). "Şor Kahramanlık Destanlarında Kadın Tipi", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3/7, 292-305.
- CİCİOĞLU, Muhammet Nurullah (2013). "Kırgız Türkçesiyle Yazılmış Olan Seyyid Battal Gazi Destanı Üzerine Bir İnceleme", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8/4, 427-440.
- ÇINAR, Ali Abbas (2002). "Türk Destanlarında Alp Tipi At", *Millî Folklor*, 56, 153-157.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2007). *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- DEMİR, Necati; Mehmet Dursun ERDEM (2006). "Türk Kültüründe Destan ve Battal Gazi Destanı", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 1, 97-139.
- DİLEK, İbrahim (2010). "Sibirya Türk Destanlarında Kahramanın Yeraltı ve Gökyüzü Dünyalarıyla İlişkileri Üzerine Bazı Tespitler", *Millî Folklor*, 85, 46-56.
- DUYMAZ, Ali (2007). "Oğuz Kağan Destanı'ndan Dede Korkut Kitabı'na Kahramanların Beden Tasvirlerinin Sembolik Anlamları Üzerine Değerlendirmeler", *Millî Folklor*, 76, 50-58.
- FEDAKÂR, Selami (2004). "Alpamış Destanı ve Dede Korkut Kitabı'nda Kahramanların Ortaya Çıkışı", *Millî Folklor*, 61, 134-141.
- GÖKYAY, Orhan Şaik (2000). *Dedem Korkudun Kitabı*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- KAPLAN, Mehmet (2005). "Gazi Tipi", *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3. Tip Tahlilleri*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 101-108.
- KAPLAN, Mehmet (2005). "Koroğlu", *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3. Tip Tahlilleri*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 91-100.
- KAPLAN, Mehmet (2005). "Oğuz Kağan-Oğuz Han Destanı", *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3. Tip Tahlilleri*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 11-25.
- KARATAY, Osman; Emre AYGÜN (2012). "Alplar ve Elfler: Türk ve İskandinav Dünyalarında Kahramanlık Olgusu", *Karadeniz Araştırmaları*, 33, 1-12.
- KESKİN, Ahmet (2012). "Oğuz Kağan Destan Metninde Kahramanın Takdimi", *Millî Folklor*, 96, 5-18.
- KIDIRBAYEVA, Burul; Abdikerim MURATOY (1998) "Alplara Mahsus Evlilik", (Aktaran: Mehmet AÇA), *Millî Folklor*, 37, 78-84.
- KILIÇ, Ana (2012). "Alpamış ve Prens Marko Destanlarında Kahramanın Erginlenmesi", *Millî Folklor*, 96, 29-38.
- KÖKSAL, Hasan (2007). *Battal Gazi Destanı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad (2004). *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖNAL, Mehmet Naci (2010). "Halk Anlatılarında Kahramanın Kimliğini Gizlemesi", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5/1, 1271-1285.
- ÖZCAN, Tarık (2003). "Oğuz Kağan Destanının Kahramanlık Mitosu Bakımından Çözümlemesi", *Millî Folklor*, 57, 76-81.
- PALA, İskender (1995). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- SAGOL, Gülden (2004). "Destan Kahramanlarının Evlenmek İçin Göstermek Zorunda Oldukları Hünerler", *TUBA (Türklük Bilgisi Araştırmaları)*, 28/1, 301-310.
- SALTIK ÖZKAN, Tuba (2009). "Kahramanın Yolculuğu Bağlamında Bamsı Beyrek ve Erginleme Süreci", *Millî Folklor*, 81, 27-33.
- UÇAK, Salih (2013). "Şan Kızı Destanı'nda Alplerin Yaratılışı ve Alp Tipi Üzerine Bir Değerlendirme", *Bilim ve Kültür-Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 04, 133-143.